

EMAKEELEPÄEV TÄIS TARKUSETERI

12. märtsil tähistas Tallinna Ülikooli Eesti Filoloogia Teaduslik Üliõpilasselts (EFTÜ) traditsiooniliselt emakeelepäeva, mille juhatas sisse etteütluse kirjutamise võistlus ja lõpetas TLÜ emeritiprofessor Mati Hint, kes andis üle Jakob Prantsu nimelised stipendiumid TLÜ eesti keele ja kultuuri instituudi iga eriala parimale kolmanda kursuse üliõpilasele.

Emakeelepäeva üliõpilaskonverentsi üheksa ettekannet oli jaotatud kahe keelealase ja ühe kirjandusalase sektsiooni vahel. Esimeses sektsioonis „Eesti keel teise keelena” oli kokku kolm ettekannet. Elvira Kütün esitas Tallinna ja Kirde-Eesti põhikooliõpilaste ja nende vanemate kodukeele kohta saadud andmed. Ettekande aluseks olnud uurimused annavad tagasisidet hariduspoliitikale võimaldamaks tõhusamalt korraldada kodukeele õpet.¹

Maaja Orlova käsitles eesti koolis õppivate vene laste emakeele ja eesti keele kui teise keele arengut. Tasakaalustatud kakskeelsust mõõtis ta keelekasutusvaldkonna, sõna assotsiatsioonide ja lugemistestiga. Selgus, et õpilased väärtustavad mõlemat keelt, kuid ainult ühel õpilasel kolmest olid keeled tasakaalus. Et mõlema keele vahel võis märgata vastastikust sõltuvust ja õpilaste lugemisoskus oli emakeeles halvem kui eesti keeles, osutas M. Orlova vajadusele toetada eesti koolis õppivate vene laste emakeele arengut.

¹ Tallinna põhikooliõpilaste kodukeele uuring viidi läbi Eesti Vabariigi Haridus- ja Teadusministeeriumi tellimusel ja sihtfinantseerimisel (grant nr ETF 7065) aastatel 2007–2008 rahvusvahelise uuringu „Multilingual Cities Project” raames.

Triin Kibar keskendus keeleõppe-motivatsioonile, sh keeleõppe motivatsioonilisele orientatsioonile. Tutvustades lähemalt kolme peamist keeleõppemotivatsiooni käsitlust (R. Gardneri sotsiaalariduslik mudel, Z. Dörnyei keeleõppe-motivatsiooni kolmetasandiline mudel ning enesemääratlusteooria), andis ta ülevaate magistr töö raames läbiviidud empiirilise uurimuse tulemustest, mis näitasid, et Tallinna Ülikooli venekeelsete tudengite eesti keele õppe peamised motiivid on pealesurutud regulatsioon, instrumentaalne orientatsioon, teadmiste orientatsioon, integratiivne orientatsioon ning muud eri laadi motiivid.

Aire Veskimäe tutvustas eesti-vene segapaari keeletarvituse uuringut. Vaadeldud paaril pole kujunenud oma keelevarianti, mis oleks segu eesti ja vene või mõnest muust keelest, küll aga esines venekeelse neuu kõnes eesti-inglise koodivahetust, seda nii lause-, fraasikui ka sõnatasandil, aga eestlasest noormehe spontaanses kõnes koodivahetust ei ilmnenu. Venekeelse neuu niisugune koodivahetus on seletatav sellega, et ta ei kasuta vene keelt seltskonnas, kus kõik temast aru ei saaks.

Liina Palu vaatles lähemalt *mas*-vormi kasutamist. Uurinud, milliseid *mas*-vormiga konstruktsioone peavad eesti noored loomulikuks, milliseid mitte, jõudis L. Palu järeldusele, et kuigi *mas*-vorm grammatikaliseerub ja levib järkjärgult progressiivtarindi näol, on veel ennatlik väita, et see toimub kindlasti inglise keele mõju all.

Aleksandra Krasnošlök kõneles teemal „Prantsuse keele mainekujundus Eestis”. Ta näitas, kuidas ja milliste

organisatsioonide kaudu püütakse Eestis reklaamida ja edendada prantsuse keelt. Tema sõnul on väga tõhusad erinevad frankofoonsed üritused, mis toimuvad üle Eesti. Samuti näitas ta, kui tihti ja mis kujul esineb prantsuse keel Tallinna keelepildis (visuaalses teabes, mis ümbritseb meid linnas, nagu reklaamid, kuulutused, sildid jne).

Kolm ettekannet käsitles kirjandust võrdlevalt ja interdistsiplinaarselt.

Berit Kaschan analüüsis noore eesti autori Eia Uusi (sünd 1985) esikromaani „Kuu külm kuma” seoseid ameerika luuletaja ja prosaisti Sylvia Plathi loominguga, leides S. Plathi mõjusid E. Uusi teose erinevatel tasanditel, alustades pealkirjast ja lõpetades tekstiseste peidetud viidetega.

Karin Kilk vaatles ühe tõlkeraamatu teekonda ajas Truman Capote'i romaani „Külmavereliselt” põhjal (tõlkinud Enn Soosaar 1968). Ettekande esimeses osas tutvustas esineja lühidalt perioode,

mil tõlge esmakordselt ilmus ning kaks korda taasavaldati, kirjeldades tõlketuru olukorda nõukogude ajal, 1990. aastate alguses ning tänapäeval. Teises osas käsitles K. Kilk niisuguse ajateekonna läbinud tõlke paratamatu vananemise probleemi.

Elis Vesik tutvustas saksa modernistliku kirjaniku Stefan George (1868–1933) „Rippuvate aegade raamatu” tekstidele komponeeritud laulutsükli, mille autor on Arnold Schönberg.

Emakeelepäeva üliõpilaskonverentsi lõpus esitles EFTÜ juhatuse liige Anastassia Zabrodskaia kogumikku „Noored filoloogid. Emakeelepäev täis tarkuse-teri”, mis koondab TLÜ-s 2007.–2009. korraldatud emakeelepäeva üliõpilaskonverentside paremaid ettekandeid. Järgmiseks emakeelepäevaks on plaanis koostada kolmas väljaanne.

ANASTASSIA ZABRODSKAJA

FOLKLORISTIDE NELJAS TALVEKONVERENTS „KRIIS“

18.–19. märtsil 2009, talve viimastel päevadel, peeti Kääriku puhke- ja spordikeskuses traditsioonilist eesti folkloristide talvekonverentsi. Viimasel ajal on Eestis valdavaks arutlusaineks kogu maailmas valitsev majanduslangus (ehk majanduskriis), mistõttu oli ka seekordse talvekonverentsi üldteema kriis ning eesmärk vaadelda, kas ja mil moel igasugune ühiskondlik surutis mõjutab, on mõjutanud või võib mõjutada folkloristika ja folkloori olukorda. Konverentsi juhtideeks sobisid Doris Kareva sõnad, mis kõlasid käesoleva aasta veebruarikuus Postimehe arvamusiidrite lõunal: „Mõnes mõttes on terve elu kriiside jada, sõlm- või pitsikiri, kus uue kogemuse omandamine vaheldub kinnistusperioodiga, uue õppimine õpitu talletamisega. Selleks et areneda, tuleb algsest, tuntust

eemalduda, seista silmitsi tundmatu ja võib-olla ohtlikuga, seejärel tagasi pöörduda ja omandatu siduda ühiskogemusega.” Konverentsi üheksa ettekannet olid küll väga eriilmelised, kuid haakusid kõik vähemal või rohkemal määral etteantud teemaga.

Avaettekande „Miks ma ei taha rääkida kriisi ületamisest” pidas Mall Hiimäe, kes kõneles aja tajumise viiside sotsiaalsest määratlemisest. Aja tajumist tsüklilisena, eeskujuks perioodide kordumine (nt aastaring), on hinnatud inimkonna arengu varasema etapi tajumuseks; käsitus lineaarselt kulgevast ajast iseloomustab hilisemat ajakäsitust. Eesti kalendripärimus kätkeb endas toimetulekustrateegiaid, annab tegevus- ja käitumisjuhiseid ning positiivseid lahendusi, mistõttu on mõiste *kriis* oma tähendusväljaga rahva-

pärase ajataju lahtimõtestamisel liialt resignatsiooniline, märksa neutraalsem oleks mõiste *tähenduslik aeg*.

Piret Voolaid („Narratiivsed piltmõistatused ehk piltmõistatusjutud – kahe folkloorižanri piirijuhtum”) keskendus narratiivsete piltmõistatuste olemusele, koostamispõhimõtetele ja funktsioonidele (vt ka lk 473–488).

Nikolai Kuznetsov („Modernse kultuuri roll komi keele säilitamisel. Viis aastat hiljem: kriis jätkub”) tegi emotsionaalse edasiarenduse oma varem peetud ettekandele popmuusika ja tänapäeva kultuuri muude nähtuste rollist komi keele säilitamisel. Paljud riiklikud projektid (televisiooni, raadio, kirjutava pressi, interneti, popmuusika jm tasandil) on suunatud küll komi keele populariseerimisele ja selle kasutamise laiendamisele, ent põhjalikumal vaatlusel võib keele olukorda iseloomustada parimal juhul kui stabiilset kriisi.

Taive Särge arutles oma ettekandes „Pärimusmuusika kui taaspöördumine lätete juurde” osaliselt kattuvate mõistete *rahvamuusika* ja XX sajandi lõpul sellele lisandunud *pärimusmuusika* tähenduste ning viimase kujunemise põhjuste üle. Rahvamuusika on T. Särge määratluses teatud pärimusrühma muusikaline folkloor, seega mitteprofessionaalne muusika, mis võib esineda mis tahes stiilis ja olla õpitud mis tahes allikast. Pärimusmuusika hulka kuuluvad minevikuühiskonna suulises pärimuses tekkinud muusikastiilid ja nende jäljendused, seaded, töötlused ja uuslooming, rõhutamata lõhet ajaloolise ja tänapäevase esituse vahel. Pärimusmuusika võib olla professionaalne, sellega taotletakse muusika kõrget kunstilist taset, et kaotada vahe „kõrge” kunstmuusikaga.

Aado Lintrop sidus oma ettekandes „Tule taevas appi! Igavese sinitaeva kultus ja munkhtengerism” Lennart Meri kõnepruugis populaarseks saanud ütlemise oskuslikult igavese sinitaeva

kultuse (Igavene Sinine Taevas – mongoli k *möngke köken tenggeri*) tagamaadega ning näitas, kuidas mongolid on aegade jooksul tähtsamate ettevõtmiste ja kriitilisemate sündmuste puhul apelleerinud pidevalt taeva abile või toetusse. A. Lintrop tegi vahet altai rahvastega seostatava taevakultuse ja munkhtengeri usu vahel.

Liisi Laineste („Privaatse elu kriiside lahendamiseks internetis: abiotsimine, enesetapp, lein”) rõhutas noorte viimasel ajal sooritatud suitsiidide näitel interneti osatähtsust traditsioonide muutmisel. Mõtlemapanevas ettekandes oli välja toodud 1) statistika suitsiididega seotud eestikeelsete internetilehekülgede kohta, 2) enesetapust rääkivad postitused foorumites ja neile järgnenud reaktsioonid, 3) ametlikud leinasaidid meil ja mujal maailmas, 4) surma, leina või järelehüüete ülekandumine reaalses elust virtuaalsesse. Internet on andnud enesetapule kui isiklikule kriisile uue mõõtme: see on muutunud avalikuks tegevuseks.

Teist konverentsipäeva alustas Madis Arukask, kes vaatles, kuidas vanemad inimesed traditsioonilises ühiskonnas kriisidega hakkama saavad. Ettekande teoreetilise raamistuseks kasutas ta Geert Hofstede käsitlust, mis iseloomustab traditsiooniliste ühiskondade kultuuri kollektiivsuse ja kollektiivsete väärtuste (kultuuridevahelise kommunikatsiooni) kaudu. Välitööainese (video sündmustest, mis leidsid aset kolme vepsa naisega kalmistul omaste haudadel) põhjal näitas M. Arukask, kuidas inimese individuaalne enesetunnetus ja -väljendus on seotud väga tugevalt jagatavate arusaamade ja käitumisviisidega.

Katre Kikase ettekande „Rahvus ja raamat pärimuslikus raamatuloos” kandev idee oli raamat kui metafoor rahvuslike kriisiaegade väljendamiseks. Täpsemalt olid keskpunktis Hurda ja Eiseni kogudes leiduvad kuuenda ja

seitsmenda Moosese raamatuga seotud pärimustekstid, mis sisaldavad teateid raamatute ära korjamisest ja hävitamisest. Rahvas on ära korjamist seostanud ühest küljest lähiminevikuga ning pastoriite ja mõisnike sooviga vältida raamatu kasutamisest tingitud pahategusid ning teisest küljest 700 aasta taguste sündmustega ja vallutajate sooviga murda raamatute hävitamisega rahvuse vastupanu. Lood raamatute hävitamisest võõrvallutajate poolt on oluline osa eesti ametlikust raamatuloost ning võimaldab käsitleda raamatut rahvuse metonüümiana.

Talvekonverentsi lõpetas Mare Kõiva meeeloluka ülesastumisega teemal „Mis keeles me räägime lemmikutega”. Ta vaatles inimeste ja loomade kommunikatsiooni varasema ja tänapäeva folkloori näitel, kus eristuvad lihtsate instrumentide ja vokaalsete vormidega suhtlemine (hääliitsused, kutsungid), loomahääliitsuste imitatsioonid (loodushäälendid, jahimeeste imitatsioonid), katsed suhelda universaalkeele abil, inimese ja looma suhtlemine kõne ja keele abil (suhtlemisteeded, jutud loomadest, sh nende võimest inimkeelest aru saada, vastavalt sõnumile või selle sisule käituda). M. Kõiva peatus ka inimeste ja loomade suhtlemise erijuhtumitel, mis on seotud kriisiolukordadega (raske haigus, surm), ning tõi esile inimeste ja loomade suhtluses sageli väga iseloomuliku emotsionaalse külje.

Konverentsil oli võimalik tutvuda ka kuue stendiettekandega, mille olid koostanud Marika Alver („Kategoriseerimine: sotsiaalne ja esteetiline 1980.

aastate alguse loodusfotos”), Jane Kalajärvi („Tervishoiuline olukord Petserimaal Eesti Vabariigi algusaastatel”), Kristina Oganjan („Tervishoiusüsteem Harjumaal 1922–1926: töötajad, asutused, arstiabi kättesaadavus”), Piret Paal („Metafoorid kui miniatuursed narratiivid vähipatsientide kirjutistes”) ning Renata Sõukand ja Raivo Kalle („Historistlik Eesti Rahvameditsiini Botaaniline Andmebaas (HERBA)”).

Heitlikul ajal pakkusid ettekanded ja arutelud mõtlemissainet ning tulevikuideid. Folkloor ja folklooriteadus haakub tihedalt sotsiaalkultuuriliste, poliitiliste ja ajalooliste faktoritega, mistõttu on ühiskonnas ja majanduses toimuv alati tähtis ka folkloristlikust vaatepunktist. Rahvapärismus võimaldab jälgida, mil moel on eri aegadel kriitiliste olukordadega toime tulnud või pöördelistes olukordades reageeritud, ning välja tuua kollektiivseid (aga ka individuaalseid) väärtushinnanguid, stereotüüpe, traditsioone jne.

Talvekonverents sai teoks eri folkloristlike institutsioonide koostöös, korraldajad olid Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakond, etnomusikoloogia osakond, Eesti Rahvaluule Arhiiv, Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakond, MTÜ Eesti Folkloori Instituut ja Akadeemiline Rahvaluule Selts. Ürituse päevakava ja ettekannete teesidega võib tutvuda veebiaadressil <http://www.folklore.ee/rl/fo/konve/2009/ftk>. Ettevõtmist toetasid Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Kultuuriteooria Tippkeskus) ja A. Le Coq.

PIRET VOOLAID

LÜHIKROONIKA

- 5.–7. juunini korraldasid Tallinna Ülikool ja Eesti Semiootikavaramu Sihtasutus esimesed Lotmani päevad Tallinnas. Päevade raames toimusid

raamatuesitlused, avalikud loengud ning rahvusvaheline konverents „Kultuuri piiride fenomen”. Konverentsil esinesid teadlased Venemaalt, Itaaliast,

Poolast, USA-st, Tšehhist, Rootsist, Saksamaalt ja Eestist. Lotmani päevade lõpetuseks pidas TLÜ rektor Rein Raud avatud loengu „Traditsioon kui koorem ja õigustus”.

- 8. juunil kaitses Tõnno Jonuks Tartu Ülikoolis doktoritöö „Eesti muinasusund” („Estonian Prehistoric Religion”) filosoofiadoktori kraadi taotlemiseks (arheoloogia alal). Töö juhendaja oli prof Valter Lang. Oponendid olid PhD Juri Berezkin (Peterburi Antropoloogia ja Etnograafia Muuseum) ja prof Marika Mägi (Tallinna Ülikool).

- 13. ja 14. juunil toimus Urvaste vallas Liinakurul Tartu Ülikooli kirjanduse kevadkool, mille korraldasid Eesti Kirjanduse Selts ja TÜ eesti kirjanduse õppetool. Ettekannete teemad olid mitmekesised, korduvalt pakkusid mõtlemisainet utoopiad, düstooptid ja ruumi-poetika, samuti noorsookirjandus ning nõukogudeaegse eesti kirjanduse tõlgenduse võimalused. Esinesid Alexander Belcher, Külliki Kuusk, Annina Ljokkoi, Brita Melts, Tõnis Parksepp, Linda Püssa, Märten Rattasepp, Johanna Ross, Maia Tammjärv ja Jaak Tomberg. Esitleti ka uusi raamatuid: Triin Soomets oli Liinakurule kaasa võtnud luulekogu „Varjatud ained” ning majaperemees Arne Merilai romaani „Türann Oidipus”.

- 16. juunil peeti Tartu Ülikoolis Eesti Akadeemilise Usundiloo Seltsi aastakonverents. Esinesid Vladimir Sazonov („Assüüria kuningate universalistlike tiitlite ja epiteetide arengujooni”), Amar Annus („Tuli ja vesi nõidade ja halbade ennete mõju hävitajana muistses Mesopotaamias”), Peeter Espak („Ajaloole teisenemine müüdiks: võrdlevaid näiteid Lähis-Idast, Euroopast ja Eestist”), Art Leete („Uute usu liikumiste uurimine Venemaa põhjaaladel”), Kristel Kivari („Kohakujutelm maa-aluste traditsioonis”), Ergo-Hart Västriku („Seto Peko-kultusest ja selle tõlgendustest läänemeresoome mütoloogia kontekstis”), Linnart Mäll („Kristlusest, krišnaismist ja muust Mahe ja selle naaberosariigi kontekstis”) ja Ülo Valk („Kas karmaseadust saab rikkuda? Eksimus, vastutus ja jumalad Lõuna-India folklooris”).

- 18. juunil toimus Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu vanaraamatu keskuse ja Euroopa Teadusraamatukogude Konsortsiumi (CERL) korraldusel seminar, kus anti ülevaade Euroopas XV sajandist kuni XIX sajandi I pooleni ilmunud trükiseid sisaldavatest virtuaalsetest ja reaalsetest kogudest ning neid kajastavatest andmebaasidest, Euroopa vanaraamatu kollektsioonidest Eesti raamatukogudes ja Eesti vanemast trükisest.

- 19. juunil peeti Kihnu Kultuuri Instituudi ja Kihnu Kultuuriruumi sümposiumi „Murdest kirjakeeleks”. Istungit juhatas Mati Hint. Esinesid Ellen Niit („Ühest küsilause tüübist”), Eva-Liina Asu („Kihnu lausemeloodia”), Joel Sang („*Luas, luaes* või *luäs*? Kihnu palatalisatsioonist”), Sulev Iva („Võru kirjakeele loomine”), Külli Laos ja Evi Vesik („Kihnu keel Kihnu koolis. Kogemused ning tulevik”), Mark Soosaar ja Marju Vesik („Kihnu keel meediaväljas”).

- 27. juunil toimus Tartus Emakeele Seltsi korraldusel XLII J. V. Veski päev teemal „Nimi ja tema keel”. Avasõnad olid Helle Metslangilt. Ettekannetega esinesid Peeter Päll („Mitmekeelsus Eesti nimedes”), Evar Saar („Paljukeelsus ja silmahakkavad nimeandmispõhimõtted internetiajastu katastrinimedes”), Marje Joalaid („Sufiksilised isikunimed läänemeresoome keeltes”), Lenne Ojamets („Ees- ja perekonnanimed häälikuline kooskõla”) ja Annika Hussar („Eestlaste eesnimed 1900. aastal”). Esitleti ka vastvalminud aastaraamatut (ESA 54). Traditsiooniliselt asetati lilled akadeemik J. V. Veski kalmule Raadi kalmistul.